

Ks. KAZIMIERZ DULLAK

Ks. Jan Dudziak. *Kanoniczna rola proboszcza. Realizacja podstawowych zadań kościelnych: nauczania, uświęcania, rządzenia*, Wydawnictwo BIBLOS, Tarnów 2001.

Kościół powszechny obejmuje wiele wspólnot, dlatego jest określany jako „Wspólnota wspólnot”. Gdy mówimy o wielości wspólnot w ramach tego samego Kościoła, to mamy na uwadze przede wszystkim Kościoły partykularne, czyli diecezje (kan. 368). Trzeba jednak pamiętać o tym, że z kolei wspólnota Kościoła partykularnego obejmuje mniejsze wspólnoty, jakimi są parafie, i z nich się składa. Na podstawie paraleli mamy prawo stwierdzić, że jak Kościół powszechny żyje w Kościołach partykularnych, tak Kościół partykularny żyje i działa we wspólnotach parafialnych. Trzeba podkreślić, że wspólnota parafialna stanowi w pewnym sensie podstawową żywą komórkę tego wielkiego organizmu, jakim jest wspólnota Ludu Bożego. Dostrzegamy tu, że poprzez tę właśnie wspólnotę każdy wierny włącza się we wspólnotę Kościoła powszechnego. Proboszcz jest zaś pasterzem zleconej sobie wspólnoty parafialnej, podejmującym pasterską troskę o powierzoną mu wspólnotę pod władzą biskupa diecezjalnego (kan. 519). Sobór Watykański II wyraźnie naucza, iż jedyny Kościół Chrystusowy żyje w Kościołach parafialnych i z nich się składa. We wspólnotach parafialnych jest, działa i wzrasta jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół (KK 23; DB 11,1).

Książka ks. Jana Dudziaka – wybitnego prof. prawa kanonicznego związanego z PAT w Krakowie, konsultora Rady Prawnej KEP, zmarłego nagle w listopadzie 2003 roku – „Kanoniczna rola proboszcza. Realizacja podstawowych zadań kościelnych: nauczania, uświęcania, rządzenia”, została wydana w serii „Academica” pod numerem 52. Myślą wiodącą, która towarzyszyła autorowi, w realizacji niniejszej publikacji była średniowieczna zasada: *Bonum animarum suprema lex* (Dobro dusz najwyższym prawem), która przyświeca również w stanowieniu prawa powszechnego. Przytoczone adagium kanoniczne wyraża się szczególnie wyraziście w kodeksowej funkcji proboszcza. Należy podkreślić, że Prawodawca kodeksowy z tego urzędu chce uczynić jak najskuteczniejsze narzędzie kościelnej służby uświęcania i zbawiania człowieka. Prezentowana publikacja posiada strukturę wykładu monograficznego. Na całość publikacji składają się: wprowadzenie, objaśnienie używanych skrótów oraz w szesnastu tytułach ujęte zagadnienia. Całość zamyka zakończenie oraz spis bibliografii: źródeł i literatury.

Pierwszych pięć „punktów” książki stanowi kanoniczne wprowadzenie w zagadnienia, które następnie zostaną szerzej zreferowane. Kodeks Jana Pawła II omawiając zagadnienia związane z osobą proboszcza, wychodzi od określenia

jego miejsca w Kościele. Miejszem tym jest pastoralne przewodniczenie, czyli pastoralne zwierzchnictwo w parafii. Otóż jest on „własnym pasterzem parafii” (kan. 515 §1), ale to nie oznacza, że jest on absolutnym, suwerennym zwierzchnikiem, lecz podlega – jak określa kodeks władzy biskupa diecezjalnego. Proboszcz odpowiada przed zwierzchnikiem (o którym mowa) za sposób pasterzowania w swojej parafii. Poza określeniem kanonicznego miejsca proboszcza w Kościele (p. I), należy przybliżyć kanoniczne środowisko działalności proboszcza (p. II). Otóż jest nim parafia, która w definicji kodeksowej nie wzmiankuje o elemencie terytorialnym, ani konieczności istnienia własnego kościoła (kan. jw.). Parafię więc stanowi według Ustawodawcy powszechnego: określona wspólnota wiernych; ustanowienie jej ma charakter stały a nie czasowy; proboszcz ma być podporządkowany biskupowi diecezjalnemu. Mając tak zarysowaną definicję parafii, będzie właściwym przybliżyć kanoniczne rodzaje parafii (p. III). Autor omawianej publikacji wymienia parafie: terytorialne i personalne (kan. 518), stałe i tymczasowe tzn. jeszcze formalnie nie erygowane (kan. 516 §1), a także powierzone wspólnocie zakonnej (kan. 520 §1). Dla wymienionych rodzajów parafii ustanawia się zwierzchnika. Kanoniczne pojęcie proboszcza (p. IV) jest osadzone na nauczaniu soborowym. Poza elementami wcześniej przybliżonymi (jest kapłanem, powierzono mu władzę pasterską, podlega własnemu biskupowi), zostały wymienione jeszcze inne cechy: uczestniczy w posłudze Chrystusa, wykonuje wobec parafii zadania nauczania, uświęcania i kierowania (kan. 519). Zasadniczo w jednej parafii jest jeden proboszcz. Biorąc jednak pod uwagę bogactwo różnorodności w niektórych rejonach świata, ustawodawca wprowadził rozróżnienie pomiędzy organizacyjnym i pastoralnym kierowaniem parafią (p. V). Chodzi bowiem o możliwość powierzenia jednej parafii kilku kapłanom, upoważnionym do tego na sposób solidarny na czele z moderatorem, oraz druga możliwość wynikająca z braku kapłanów, gdy prowadzenie parafii powierza się diakonowi, albo wspólnocie osób, zaś kapłanowi zleca się duszpasterstwo (kan. 517).

Wprowadzeniem bezpośrednim w zagadnienia dotyczące potrójnej misji urzędu proboszcza są soborowe inspiracje ogólne do realizacji podstawowych zadań Kościoła przez proboszcza (p. VI). Ks. Dudziak wskazuje na dokument soborowy „Christus Dominus” jako ten, na którym osadzone jest nauczanie kodeksowe w interesującym nas przedmiocie. Jego celem jest formowanie wśród wiernych parafian świadomości wspólnoty diecezjalnej i uniwersalnej (DB 30).

Podstawowym zadaniem Kościoła jest nauczanie. Każdy proboszcz realizuje na terenie parafii publiczne i wrodzone prawo Kościoła w zakresie posługi nauczania (p. VII). Prawo to Kościół otrzymał od Chrystusa z obietnicą asystencji Ducha Świętego (Dz 1,8; 9,15). W zakres zadania i posługi nauczania

wchodzą następujące elementy: prawo i obowiązek Kościoła strzeżenia depozytu wiary, obowiązek wnikliwego badania oraz wiernego głoszenia i wykładania Ewangelii wszystkim narodom, oraz stosowanie właściwych środków społecznego przekazu. Konkordat polski z 1993 r. gwarantuje Kościołowi prawo do wolności religijnej oraz swobodnego i publicznego spełniania jego misji (art. 5). Szczegółowe obowiązki kanoniczne proboszcza w zakresie zadania nauczycielskiego (p. VIII) obejmują w swej organizacyjnej sferze dwie kategorie: kaznodziejstwo i katechizację (kan. 528 §1) oraz dodatkowo wszelkie inne sposoby przemawiania i wydawania publikacji (kan. 761). Proboszczowie nie są w stanie sami osobiście urzeczywistnić wszystkich rodzajów posług słowa. Dlatego mają oni prawo i obowiązek angażować do tego zadania innych kapłanów oraz osoby świeckie.

Kolejne trzy tytuły związane są z posługą uświęcania. Najpierw Autor przybliży naturę i cel kościelnego zadania uświęcania (p. IX), następnie omawia liturgię, modlitwę, dzieła pokuty i miłości jako kanoniczną płaszczyznę realizacji kościelnego zadania uświęcania (p. X), a w konsekwencji przybliży kanoniczne obowiązki proboszcza odnośnie liturgii, sakramentów świętych oraz innych środków uświęcania (p. XI). Skoro wyznajemy w Credo, iż wierzymy w świętość Kościoła, a jednocześnie sami należąc do Kościoła, jesteśmy ludźmi grzesznymi, dlatego potrzebujemy uświęcenia, które jest obowiązkiem i celem życia wierzących w Boga. Środki do realizacji tego celu posiada Kościół. Dokonuje się to dzieło na płaszczyźnie liturgii, oraz poprzez para- i pozaliturgiczne nabożeństwa, modlitwy, dzieła pokutne i miłości. Aby liturgia była rzeczywistością kultowo-zbawczą, musi być sprawowana w imieniu Kościoła, przez osoby do tego przez Kościół wyznaczone, a same akty kultu muszą być przez Kościół zatwierdzone (kan. 834 §2). Gdy chodzi o pozostałe akty kultu prywatne czy publiczne (KL 12-13) należy zatroszczyć się, by były zgodne z przepisami i zasadami Kościoła. Soborowy dokument zachęca wiernych do dzieł pokutnych i miłości, które odnawiają i rozbudowują Kościół (KK 12). Kodeks zaś motywuje do tychże dzieł słowami: „przyczyniają się bardzo do zaszczepienia i umocnienia Chrystusa w duszach oraz zbawienia świata” (kan. 839 §1). Rolą proboszcza wobec powierzonej mu wspólnoty w dziedzinie liturgii sprowadza się do następujących obowiązków: czynienia ze sprawowania Eucharystii centrum życia parafialnego, pracy nad tym, by wierni przystępowali do sakramentu pokuty i Eucharystii, starania się, by wierni praktykowali modlitwę rodzinną, formacji wiernych do świadomego i czynnego uczestnictwa w liturgii, kierowania liturgią w parafii oraz czuwania, by nie wkradły się do niej nadużycia (kan. 528 §2). Poza tymi ogólnymi zadaniami w zakresie udostępniania parafianom środków uświęcenia, prawodawca czyni jeszcze cały szereg szczegółowych zachęt lub nakazów, tak w związku z sakramentami świętymi, jak i innymi elementami kultu.

Po zaprezentowaniu dwóch posług proboszcza, pozostaje przybliżenie trzeciej – posługi rządzenia (p. XII i XIII). Po wyjaśnieniu pojęcia, został zarysowany charakter władzy proboszcza. Parafia ma z momentem erygowania osobowość prawną, zaś proboszcz wchodzi w ten stan i we wszystkim ją reprezentuje zgodnie z prawem (kan. 532). Jest to władza zwyczajna. Może ją wykonywać wobec swoich parafian, również przebywających poza terytorium parafii (z wyjątkami zawartymi w kan. 136).

Kolejny, bardzo obszerny w stosunku do innych części omawianej książki, tytuł stanowi wykaz ważniejszych uprawnień i obowiązków proboszcza (p. XIV). Została omówiona władza dyspensowania (1), czynności prawne związane z zawarciem małżeństwa (2), upoważnienie spowiednicze (3) i do głoszenia słowa Bożego (4), zaprezentowano czynności parafialne zastrzeżone proboszczowi (5), zarząd dóbr doczesnych parafii (6), przybliżono obowiązek rezydencji oraz aplikacji Mszy za parafian (7), omówiono stosunek proboszcza do rad parafialnych i do wikariuszy (8), a na końcu autor pisze o wprowadzeniu parafii we wspólnotę i społeczność Kościoła partykularnego i powszechnego (9). Wszystkie wymienione uprawnienia i obowiązki ks. Dudziak osadza na obowiązujących przepisach kodeksowych, porównuje je z przepisami Kodeksu z 1917 r., a jednocześnie wskazuje na inne źródła i literaturę przedmiotu.

Dwie ostatnie części omawianej publikacji są uzupełnieniem prezentowanej tematyki. Najpierw poruszono sprawę stałości urzędu proboszczowskiego i jego utratę (p. XV) oraz przybliżono kanoniczną specyfikę proboszcza kościołów sanktuaryjnych (p. XVI). Zgodnie z prawem, punktem wyjścia dla urzędu proboszczowskiego jest moment kanonicznego objęcia parafii (kan. 517; 527 §2), zaś wygaśnięcie urzędu następuje przez śmierć, przejście w stan emerytury, usunięcie lub przeniesienie przez biskupa, rezygnację przyjętą przez biskupa lub upływ kadencji, o ile ta była przez prawo przewidziana. Co do kościołów, które są sanktuariami, wskazania kodeksowe charakteryzują się specyfiką form duszpasterskich (kan. 1234 §1).

Książka ks. Dudziaka, choć wprost adresowana jest do studentów Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, stanowi jednak wspaniałą pomoc dla każdego, kto ma objąć urząd proboszcza lub go piastuje. W sposób zwięzły, jasny i kompleksowy określa status proboszcza, zarysowując jego obowiązki i uprawnienia. Dlatego warto polecić tę publikację wszystkim, którzy zdają egzaminy proboszczowskie i wszystkim, którzy posługują w parafiach, przewodząc wiernym w drodze do zbawienia.